

SZABÓ TAMÁS PÉTER

Jyväskylä yliopisto (University of Jyväskylä, Finland)

SZTENDERDEK A FALON. A NYELVI VÁLTOZATOSSÁG VIZUÁLIS KONTROLLJA ISKOLÁK NYELVI TÁJKÉPÉBEN

STANDARDS ON THE WALL: THE CONTROL OF LINGUISTIC DIVERSITY IN THE LINGUISTIC LANDSCAPE OF SCHOOLS

Az iskolai oktatás közegét egyebek mellett a nyelvi tájkép is meghatározza. Az iskola homlokzatán és belső tereiben található szövegek és kulturális szimbólumok olyan eszközök, amelyekkel az iskola közössége a nyelvi/kulturális értékek és ideológiák választását befolyásolja.

A magyar közoktatásban a nyelvi sztenderdizmus nemcsak tanórai diskurzusok vagy tankönyvek révén, hanem vizuális formában is újrakonstruálódik. A nyelv – leggyakrabban összefoglaló táblázatok és tablók révén – gyakran mint sztenderd(izált) elem- és szabályrendszer jelenik meg. Materializálódnak azonban konkurens ideológiák is, elsősorban a diákok által kihelyezett vagy felrajzolt szövegek révén, így egy épületen belül is jelentős mértékű heterogenitás figyelhető meg. Ezt a változatosságot a diákok és a tanárok is kontrollálják a maguk eszközeivel, normatív egyezkedésbe vonva be egymást.

Egy 2013-ban végzett terepmunka során első lépésként tanárokat kértem fel saját iskolájuk nyelvi és kulturális tájképének jellemzésére. Munkámat ún. idegenvezető technikával végeztem: az iskola bejárása közben az interjúalany mint idegenvezető magyarázta a megfigyelt tárgyak rendeltetését, szövegeknél a nyelv(változat-)választás okát, miközben közel 900 fényképfelvételt készítettem. A tanárok a magyar nyelv változatairól és az iskolában oktatott idegen nyelvekről, valamint azok változatairól is nyilatkoztak, illetve intézményük nyelvpolitikáját is ismertették (pl. ki hol helyezhet el feliratot, milyen szöveg helyezhető ki, szabad-e graffitizni stb.).

A jelen vizsgálat a magyar sztenderdhez kapcsolódó ideológiák kutatásán kívül a nyelvi heterogenitás percepcióját célzó nemzetközi kutatások áramlatába is illeszkedik. A magyar anyagot jelenleg finnországi példákkal vetem össze, arra keresve a választ, hogyan jelenik – vagy nem jelenik – meg egy központi szerepű nyelvváltozathoz való igazodás igénye e két, sok tekintetben eltérő oktatási koncepciót fenntartó állam tanárainak ideológiakonstruáló gyakorlatában.